

Skam eller tillit

Inbilla er att det fanns misstankar om att vårt statsöverhuvud på något sätt är inblandat i ett mord på en ettrig kritiker. Föreställ er att våra polismyndigheter, våra medier och vårt rättsväsende skulle agera misstänkt trögt och slutligen ruskade fram några invandrare som utan trovärdiga bevis skulle utpekas som skyldiga till mordet. Och slutligen, tänk er att vi inte skulle kunna protestera öppet och ljudligt mot detta groteska skådespel.

Blotta tanken på detta väcker säkert i oss alla en djup kollektiv skam, på finska välfångat i uttrycket ”myötähäpeä”, en horribel känsla av att vi genom vår stumhet och passivitet slutgiltigt besudlat det som vår nordiska kultur ytterst vilar på, vår samhällseliga tillit.

Detta är inte en kritik av den ryska befolkningen. För att försvara sina medmänniskor mot förtryck och vanmakt krävs en politisk kultur i vilken lag och rätt respekteras på riktigt. Ett sådant samhälle har Ryssland knappast någonsin varit. Men i stället för att himla sig över detta borde vi i Finland och de övriga nordiska länderna föra en öppen och självkritisk medborgardebatt om hur vi kan försvara vår egen mödosamt uppnådda samhällseliga tillit.

Det är nämligen inte bara naivt utan rent av farligt att tro att denna tillit är en gång för alla uppnådd rättighet. Därför startade jag i början av detta år tillsammans med tio kolleger ett forskningsprogram i vilket vi utreder vilka inre och yttre drivkrafter som har format Finlands och Sveriges demokratier sedan 1890-talet.

En av våra centrala teser är föga överraskande att ett demokratiskt samhälle förutsätter ett fungerande civilsamhälle och oberoende medier. Utan dessa går det som i Ryssland eller nu senast i arabvärlden, där nästan alla försök att övergå från auktoritära regimer till demokratier har misslyckats på grund av de inte har någon förankring i ett levande civilsamhälle, det vill säga i fria medborgerliga initiativ i form av föreningar och medier.

Denna medborgerlighet har kämpat i motvind även i Finland och Sverige. Fram till 1917 höll våra monarker i tyglarna, under världskrigen och det därpå följande kalla kriget inskränkte i synnerhet den finska statsmakten flera gånger medborgarnas yttranderätt och föreningsfrihet. I dag hotas vår samhällseliga tillit däremot av den snabbt expanderande digitalkulturen, som ironiskt nog bidrar till att samhällsdebatten fragmentiseras och snuttifieras.

Allt detta gör att vi nu har goda skäl att aktivt följa med och delta i de samhällsdebatter som arrangeras i Finland inför riksdagsvalet i april 2015. I många väsentliga frågor går det inte längre att nå en konsensus om hur landets växande problem ska övervinnas. Just därför måste de konkurrerande partierna och deras riksdagskandidater tydligt berätta hur de vill att statsmaktens krympande tillgångar ska fördelas under följande 10–20 år. I vågskålen ligger inte enbart vårt välfärdssamhälle. Ytterst står hela vår samhällseliga tillit på spel.

Henrik Meinander, HBL 11.3.2015